

L'heura

(ALDC, V, 1071. L'heura)

L'heura (*Hedera helix*) és una liana, proveïda d'arrels adventícies per mitjà de les quals s'arrapa als arbres i a les parets, freqüent en indrets ombrívols. El llat. HĒDĒRA és l'origen dels noms més estesos (*heura*, *hedra*, *lleura*) i d'altres de més locals (*helra*, *herla*). La var. occ. *hedra*, al nostre parer, ha mantingut la *-d-* a causa d'un més llarg temps de l'articulació de la *e* intertònica (HĒDĒRA > *hedra*) enfront de la més matinera caiguda d'aquesta vocal en l'àrea or. (HĒD'RA > *heura*), que va permetre la vocalització de la *-d-* implosiva, com CLAUDĒRE > *cloure*. La doc. és copiosa en autors occ. (J. Roig, Micer Joan, Rois de Corella, Palmiremo, A. Font) i en la toponímia d'aquesta àrea (per ex., *Roca de la Pedra*); el duplicat de Torra (1640), "heura o hedra", no implica que el segon fos d'ús corrent en cat. central, sinó que el lexicògraf l'havia pres del diccionari d'Antoni Font, de la Seu d'Urgell, seguint una línia d'introducció d'occidentalismes en el seu diccionari (*maduixa-fraga*, *trespol-trebol* ["*trevol*"], etc.; cf. Veny, 1993 c: 227-250); *hedrera* n'és un der. amb el suf. fitonímic *-era*, com *trumfera*, *patatera*, etc., mentre que *hiedra* (var. *hiadra* 186, [3]edra 86, [d3]edra 91, [tʃ]edra 89), per la diftongació de la [e], és imputable al cast., així com *hedera* 85 és resultat del contacte amb el logudorès i/o campidanès (però també l'it. *edera* hi podria tenir un paper, com pensa Sanna, 1988).

Heura (s. xv), amb oscil·lació del timbre [e] o [ɛ] (*aure* 66), presenta una var. original, *lleura*

(doc. s. xvi), fruit de l'aglutinació de l'article (*l'heura* > *leura*), com va passar en el fr. *lierre* < *l'ierre*, copiat pel ross. *liera* 5, i ulterior palatalització de la *l-* inicial (*lleura*), com trobem en la var. val. *lleix* de *eix* (*l'eix* > *leix* > *lleix*). D'altra banda, *helra*, que ja es documenta al s. xvii i és usada pels poetes rossellonesos ("per l'*elra* amagada", J. S. Pons), més que a una ultracorrecció *u* > *l*, com la de *gauta* > *galta*, estranya en el grup *-ur-*, deu obeir a un encreuament amb el gr. HÉLIX per l'ascens helicoïdal de la planta (*DECat*); *herla* 7 n'és una metàtesi.

Fora dels der. de HĒDĒRA, uns quants mots s'han format a partir de la idea de 'pujar, arrapant-se o entortolligant-se': *enramadora* 118, der. de *enramar*, o, pres del cast., *enramadera* 169; *emparradora* 159, der. de *emparrar*, pròpiament 'fer enfilar les parres'; *enredradora*, var. de *enredadora* 166, 189, der. de *enredar*, compost de *ret* (< RĒTE), molt viu en cat. ant., amb *r* repercussiva, però que aplicat a aquesta planta ha de ser un castellanisme, com ho és *enredadera* 25, 35, 62, 82, 83, 125, 164, 168 i la var. *enredradera* 171, 173-175, 183; *relligadora* 139, der. de *relligar*.

La distribució areal marca de nou una divisió en un cat. occ. *hedra* i un cat. or. *heura*, amb una àmplia frontissa de *lleura*; el ross. *helra* mostra la seva personalitat respecte a les altres formes i la clapa *hedra* de tres poblacions sud-rosselloneses pot ser atribuïda a l'oc. ant., testimoni d'una freqüent afinitat lingüística.

Heura ha estat mot normatiu des del *DOrt*, 1917 (*aura*, convertit en *heura* o *aura* en *DG*₁, 1932 i en *heura* en el *DIEC*₁, 1995; la grafia *aura* es justifica per la presència en llatí tant de HĒDĒRA com de ĒDĒRA); *hedra* ha estat admès des del *DIEC*₂, 2007.

